

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-183>

УДК 339.92(045)

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ГЛОБАЛЬНИХ ФІНАНСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК

TRANSFORMATION OF THE SYSTEM OF GLOBAL FINANCIAL ORGANIZATIONS IN THE CONTEXT OF ENSURING INTERNATIONAL ECONOMIC SECURITY OF NATIONAL ECONOMIES

Уханова Інна Олегівна

кандидат економічних наук, доцент,
Одеський національний економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3510-382X>

Заєць Микола Артемович

кандидат економічних наук, доцент,
Одеський національний економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0495-7400>

Ukhanova Inna, Zaiets Mykola
Odesa National Economic University

Стаття присвячена дослідженню ролі глобальних фінансових інституцій в умовах фінансово вразливої економіки та визначення перспектив трансформації їх діяльності. Досліджено діяльність Світового банку і МВФ в умовах кризи, викликаній наслідками COVID-19. Проаналізовані поточні проблеми, які накопичились в системі глобальних фінансових організацій та визначено, що діяльність цих інституцій перестала відповідати меті надавати фінансову підтримку, необхідну країнам, що розвиваються, для того щоб повноцінно реалізувати потенціал у зростанні та розвитку. Зроблено висновок, що вирішення проблем глобальної системи міжнародних фінансових організацій носить ситуаційний характер, хоча ініційовано пропозиції формування нових інституцій, альянсів, розробки нових механізмів та інструментів діяльності.

Ключові слова: міжнародні організації, міжнародні економічні відносини, економічне зростання, глобальні фінансові кризи, міжнародна економічна безпека країни.

The purpose of the article is to study the role of global financial institutions in the context of a financially vulnerable economy and to determine the prospects for the transformation of their activities. The activities of the World Bank and the IMF during the crisis caused by the consequences of the COVID-19 pandemic are analyzed, it is determined that the World Bank mobilized resources to support developing countries, and the IMF provided rapid one-time assistance and debt relief to the poorest and most vulnerable countries. The problems that have accumulated in the global system of financial institutions since the beginning of the formation of the current global financial system, which emerged as a result of the agreement on the Bretton Woods agreements, are analyzed. It is noted that in the modern global financial system, the financial gap is deepening and the risks of worsening economic security are deepening. It is determined that the solution to the problems of international financial organizations is situational in nature. The main initiatives for the development of a new global financial pact, formed at the 2023 Paris Summit, initiated in response to the consequences of the COVID-19 pandemic and the war in Ukraine, which led to a significant reduction in the fiscal and budgetary capabilities of many countries, are summarized. It is concluded that the threats to the transformation of the system of global financial institutions remain the negative manifestations of the dominance of developed countries over developing countries and the significant gap between their levels of economic development; the dependence of the least developed countries on assistance from developed countries and international organizations. It is determined that crises are becoming increasingly complex and are characterized by manifestations of global shocks, therefore, financial policy instruments and mechanisms for global coordination

of financial institutions must be adapted to these challenges; requires expanding financing in cases of unforeseen circumstances, including through sovereign loans and a more automatic issuance of SDRs in times of crisis.

Keywords: international organizations, international economic relations, economic growth, global financial crises, international economic security of the country.

Постановка проблеми. Глобальні фінансові інституції відіграють вагомую роль у регулюванні міжнародних економічних відносин, однак фінансові та боргові кризи, прояв яких стає все більшим в останні десятиріччя, підтверджують те, що їхня структура та діяльність вже не відповідають вимогам сучасної світової економіки, причому недоліки та проблеми, які накопичились, носять системний характер. В останні роки все більш активною стає критика на адресу глобальних фінансових установ, в основі якої знаходиться їх неспроможність прогнозувати та попереджувати глобальні економічні кризи, а також проявляти адекватну реакцію для подолання наслідків цих криз. Мета досягнення більш сталих результатів економічного розвитку та забезпечення економічної безпеки національних економік у світі, який наразі функціонує в умовах геополітичних змін та викликів, ще більше посилює актуальність дослідження можливостей та напрямків трансформації системи глобальних фінансових установ з метою підвищення їх ефективності у подоланні наслідків глобальних криз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню діяльності міжнародних фінансових організацій присвячено праці С. В. Сіденко та М. В. Кульбиди [1], які досліджують теоретичні і практичні аспекти функціонування міжнародних фінансових організацій в системі міжнародних економічних відносин; Дж. Стігліц [2] аналізує діяльність міжнародних фінансових організацій в умовах глобалізації та під час великих фінансових криз кінця ХХ ст.; В. Абедін та ін. [3] визначили необхідність реформ глобальної фінансової архітектури у ХХІ столітті; Р. М. Нельсон та М. А. Вейсс [4] досліджували роль міжнародних фінансових інститутів в боротьбі із наслідками кризи, викликані COVID-19.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сучасному етапі розвитку світового господарства, який характеризується підвищенням рівня турбулентності та невизначеності, виникає необхідність дослідження можливостей формування дієвих механізмів регулювання глобальної фінансової системи та використання можливостей глобальних фінансових організацій

для ефективного вирішення проблем та подолання наслідків криз.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження ролі глобальних фінансових інституцій в умовах фінансово вразливої економіки та визначення перспектив трансформації їх діяльності. Для досягнення поставленої мети у дослідженні поставлені завдання проаналізувати поточні проблеми, які накопичились в системі глобальних фінансових організацій; визначити здатність глобальних фінансових організацій ефективно реагувати на сучасні виклики; узагальнити загрози гальмування процесів трансформації системи глобальних фінансових організацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобальні фінансові організації є невід'ємною частиною міжнародної фінансової архітектури (рис. 1), вони здійснюють керування глобальною фінансовою системою для забезпечення монетарної та фінансової стабільності, активізації міжнародної торгівлі та здійснення міжнародних інвестицій з метою підтримки стабільного фінансування, досягнення сталого розвитку, ефективної міжнародної співпраці [1]. Традиційні цілі таких установ як Світовий банк і МВФ передбачають зниження рівня бідності в країнах, що розвиваються, та посилення заходів зі сприяння економічному зростанню.

Наприклад, в період кризи, викликані наслідками пандемії COVID-19, яка спровокувала втечу капіталу з ринків, що розвиваються, загостривши фінансові проблеми цих країн, МВФ та Світовий банк надавали фінансову підтримку. Так, в цей період значно зросла кількість фінансової допомоги МВФ (рис. 2).

Якщо раніше в середньому МВФ затверджував близько 18 програм на рік, то у 2020 році їх кількість була підвищена до 90, причому організація висловила готовність розгорнути для боротьби із економічною кризою позиковий потенціал, який становив приблизно 1 трлн. дол. США.

Світовий банк також мобілізував ресурси для підтримки країн, що розвиваються під час пандемії COVID-19, наприкінці квітня 2020 року було схвалено 94 проектів на загальну суму 9 мільярдів доларів США (рис. 3).

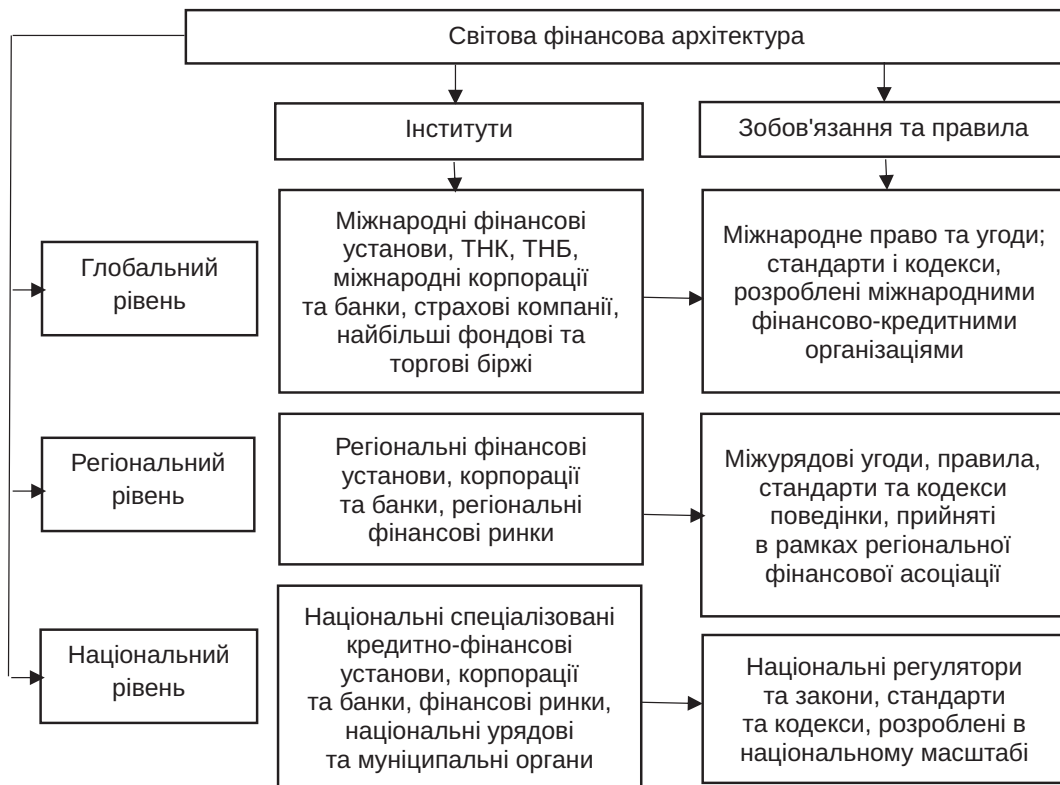

Рис. 1. Місце глобальних фінансових організацій у світової фінансової архітектури

Джерело: складено за [5]

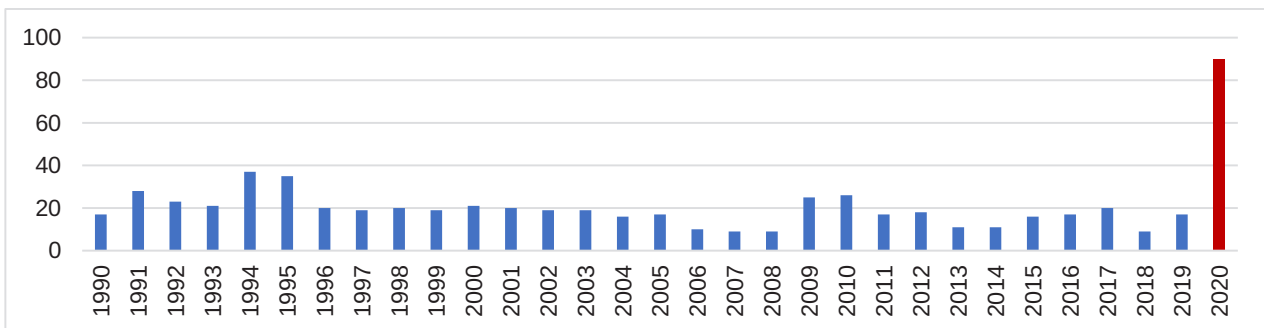

Рис. 2. Фінансова підтримка МВФ: кількість програм 1990–2020, од.

Джерело: складено за [6]

Для реалізації пропозицій щодо розширення можливостей підтримувати країни, що розвиваються, в період пандемічної кризи МВФ і Світовий банк висловили пропозиції призупинити боргові зобов'язання для країн з низьким рівнем доходу та виплати з обслуговування боргу, щоб спрямувати кошти на потреби пандемії.

Якщо переходити до поточних проблем, які накопичились в системі глобальних фінансових організацій, то слід здійснити короткий історичний екскурс та відмітити, що поточна глобальна фінансова система склалась вна-

слідок узгодження Бреттон-Вудських домовленостей, які критикують за фінансовий тягар, покладений на країни із дефіцитом балансу, а також за тиск глобальних фінансових організацій на країни для накопичення резервів, які залишаються незадіяними в економічному розвитку. Одразу із запровадженням нового джерела ліквідності – спеціальних прав запозичення (СПЗ) було висунуто пропозиції із збільшення кредитоспроможності Бреттон-Вудської системи через розширення розподілу СПЗ та їх автоматичним наданням у розпорядження Світового банку для кредит-

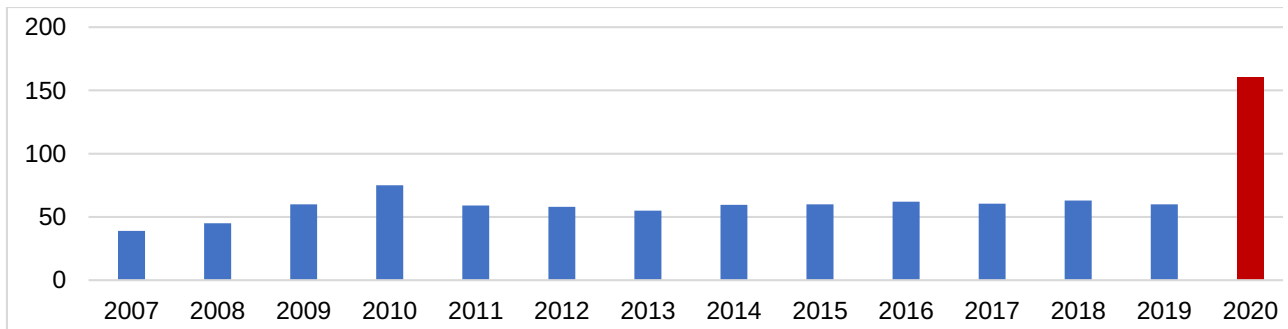

Рис. 3. Зобов'язання Групи Світового банку щодо фінансування, 2007–2020, млрд. дол. США

Джерело: [6]

них операцій із фінансування економічного розвитку [7]. МВФ, хоча визнав аргументованість таких пропозицій, але, по-перше, дуже в незначній мірі фінансував універсальний розподіл СПЗ, а по-друге, розподіляв цей механізм за принципом пропорційності квот у МВФ, тобто у вигравшу були більш розвинені країни. Слід також відзначити, що в період криз державного боргу 80-х та 90-х років, які охопили понад 40 країн, переважно Латинської Америки, Африки, Азії та Східної Європи, МВФ на регулярній основі надавав ліквідність країнам, що розвиваються, за умови реалізації програм структурної економічної перебудови. Внаслідок фінансової кризи, яка мала місце в Азії у 2002 році, МВФ розробив модернізований механізм із реструктуризації державного боргу, та Ініціативу багатостороннього списання боргів [8]. В період кризи 2008-2009 років МВФ виділив СПЗ для підтримки заходів антициклічної фінансової політики, а у період кризових проявів, викликаних пандемією COVID-19, організація реалізувала рішення збільшити СПЗ до 660 млрд. дол. США, що підтримало національні економіки та не дозволило виникнути кризам ліквідності в економіках країн із дефіцитами. Сьогодні все більш часто лунають заклики оновити підходи до розподілу квот МВФ для збільшення частки країн, що розвиваються [9] та зробити розподіл СПЗ автоматичним.

Слід відмітити, що з 2009 року світова економіка вступила в нову фазу розвитку, яка характеризується зниженням темпів економічного зростання; високою волатильністю товарних і фінансових ринків; зниженням ефективності традиційних заходів та механізмів державної політики (перш за все фіскальних і монетарних інструментів) [10]. Відмічається, що сучасна глобальна фінансова система стала такою, у якій для більшості країн світу із найнижчим рівнем розвитку спо-

стерігається стрімке зростання платежів за обслуговування боргу, що ще більше заглиблює фінансовий розрив та поглиблює ризики погіршення економічної безпеки. Серед основних проблемних питань – невідповідність зростаючих темпів міжнародної торгівлі та пов'язаних з нею фінансових дисбалансів. Дана проблема посилюється через вплив розвинутих економік, у яких є прагнення захистити свої власні економічні інтереси. В період прояву пандемії COVID-19 почалось стрімке зростання проблем з державним боргом, внаслідок чого Паризький клуб та Велика Двадцятка вдалися до заходів із призупинення обслуговування боргу та розробки політик «лікування» боргу, між тим ці ініціативи вирішували боргові проблеми досить вузько та фрагментарно, тому вони виглядають не достатньо ефективними для вирішення проблем у майбутньому [8].

Слід відмітити, що реалізована спроба запровадити ініціативи із розробки нового глобального фінансового пакту на Паризькому саміті 2023 року, ініційованого у відповідь на наслідки пандемії COVID-19 та війни в Україні, які призвели до суттєвого скорочення фіскальних та бюджетних можливостей багатьох країн. Основні питання модернізації глобальних фінансових інституцій, які обговорювалися під час Саміту, полягали у наступному (Таблиця 1).

Слід відзначити, що Паризький саміт не призвів до конструктивних рішень. На сьогодні висловлюється думка, що вирішення проблем глобальної системи міжнародних фінансових організацій носить скоріше ситуаційний характер, хоча іноді країнами ініційовано пропозиції формування нових інституцій, розробки нових інструментів тощо. Пропоновані реформи доволі часто викликають суперечки, тому що носять неузгоджений характер як між собою, так і з діяльністю фінансових

Таблиця 1

Ініціативи модернізації глобальних фінансових інституцій на Паризькому саміті-2023

Група питань	Основні положення
Реформа банків розвитку	Еволюція місій, операцій і ресурсів Світового банку. Реформування міжнародних фінансових установ на користь країн, що розвиваються.
Спеціальні права запозичення	Роль СПЗ у поточних та майбутніх кризах та вплив СПЗ на країни, що розвиваються.
Глобальний борг	Оцінка економічної адаптації та заходів з реструктуризації боргу. Новий інструмент декомпозиції державного боргу Finance Development Lab. Боргова криза в країнах, що розвиваються, і фінансові потреби, які необхідно мобілізувати для її подолання. Створення життєздатного ринку боргу, пов'язаного зі стійкістю
Фінансування глобальних суспільних благ	Майбутнє глобальних витрат на охорону здоров'я в контексті численних криз. Міжнародне фінансування біорізноманіття на Півдні та політики МВФ.

Джерело: [11]

організацій [12]. Здатність глобальних фінансових організацій ефективно реагувати на сучасні виклики ускладнюється тими змінами, що відбуваються в політичному та економічному середовищі, інституціям доволі складно забезпечувати економічну та фінансову стабільність в умовах фінансово вразливої економіки. В останні декілька десятиліть кризи стають все більш складними і характеризуються проявами глобальних потрясінь, тому інструменти фінансової політики та механізми глобальної координації фінансових організацій мають бути адаптовані під ці виклики. Також важливим є забезпечити захист економік, що розвиваються, від все більш зростаючої економічної та політичної невизначеності та коливань глобального фінансового циклу.

Висновки. Таким чином, глобальні фінансові організації мають створювати для країн (перш за все для тих, що розвиваються) можливість більш активної інтеграції у світову економіку. Їх роль для реалізації цієї

мети полягає у тому, щоб здійснювати допомогу у зменшенні торгового дефіциту і нестабільності зовнішнього боргу для підвищення ступеня міжнародної економічної безпеки, а також забезпечити фінансові потоки для трансформації, довгострокового та сталого росту. Потребує розширення фінансування у випадках настання непередбачених обставин, у тому числі через суверенні кредити та більш автоматичний випуск СПЗ у кризові періоди. Механізми та інструменти, які мають виправити накоплені проблеми, повинні комплексно вирішувати системні виклики, однак поточної згоди глобальної та політичної волі не вистачає для розробки та реалізації реформ. Загрозами гальмування процесів трансформації системи глобальних фінансових організацій залишаються негативні прояви домінування розвинутих країн над країнами, що розвиваються, та суттєвий розрив між їхніми рівнями економічного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сіденко С. В., Кульбіда М. В. Міжнародні фінансові організації у процесах економічної модернізації країн. *Міжнародна економічна політика*. 2020. № 1-2 (32-33). С. 100–136. URL: http://iejjournal.com/journals/32-33/2020_5_Sidenko_Kulbida.pdf (дата звернення: 06.01.2025).
2. Stiglitz J.E. A Revolution in Monetary Policy : Lessons in the Wake of the Global Financial Crisis. 2010. URL: https://business.columbia.edu/sites/default/files-efs/imce-uploads/Joseph_Stiglitz/2013_RevMonetaryPolicy.pdf (дата звернення: 06.01.2025).
3. Abedin W., Coulibaly B. S., Ghanem H., Prasad E., Uy M. Reforms for a 21st century global financial architecture. Special report. 2024. URL: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2024/03/Reforms-for-a-21st-century-global-financial-architecture.pdf> (дата звернення: 10.01.2025).
4. Nelson R.M., Weiss M.A. COVID-19: Role of the International Financial Institutions. 2020. URL: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R46342> (дата звернення: 10.01.2025).
5. Moshirian F. New international financial architecture. *Journal of Multinational Financial Management*. 2002. Volume 12. Issues 4–5. P. 273–284. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1042444X02000117> (дата звернення: 10.01.2025).

6. Nelson R.M., Weiss M.A. COVID-19 : Role of the International Financial Institutions. 2020. URL: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R46342> (дата звернення: 19.01.2025).
7. Orange-Leroy R. UNCTAD experts as an intellectual basis for developing countries' involvement in the reform of the international monetary system. Duke University. 2023. URL: <https://hal.science/hal-04498357/document> (дата звернення: 19.01.2025).
8. UNCTAD. Reforming the International Financial Architecture : The View from UNCTAD. 2023. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/tdr2023ch4_en.pdf. (дата звернення: 19.01.2025).
9. IMF. Review of The Institutional View on The Liberalization and Management of Capital Flows. 2022. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2022/03/29/Review-of-The-Institutional-View-on-The-Liberalization-and-Management-of-Capital-Flows-515883>. (дата звернення: 19.01.2025).
10. Колінець Л. Б. Новий світовий фінансовий порядок : монографія. Тернопіль : THEU, 2018. 360 с. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/29699/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C_maket.pdf. (дата звернення: 19.01.2025).
11. Focus 2030. Summit for a New Global Financing Pact: towards more commitments to meet the 2030 Agenda? 2023. URL: <https://focus2030.org/Summit-for-a-New-Global-Financing-Pact-towards-more-commitments-to-meet-the>. (дата звернення: 20.01.2025).
12. Grabel I. When Things Don't Fall Apart. Global Governance and Developmental Finance in an Age of Productive Incoherence. Cambridge : MIT Press. 2018. URL: <https://mitpress.mit.edu/9780262538527/when-things-dont-fall-apart/>. (дата звернення: 20.01.2025).

REFERENCES:

1. Sidenko S. V., Kulbida M. V. (2020). Mizhnarodni finansovi orhanizatsii u protsesakh ekonomichnoi modernizatsii krain [International financial organizations in the processes of economic modernization of countries. International economic policy]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka*, № 1–2 (32–33), pp. 100–136. Available at: http://iepjournal.com/journals/32-33/2020_5_Sidenko_Kulbida.pdf (accessed January 06, 2025). (in Ukrainian)
2. Stiglitz J. E. (2010). A Revolution in Monetary Policy : Lessons in the Wake of the Global Financial Crisis. Available at: https://business.columbia.edu/sites/default/files-efs/imce-uploads/Joseph_Stiglitz/2013_RevMonetaryPolicy.pdf (accessed January 06, 2025).
3. Abedin W., Coulibaly B. S., Ghanem H., Prasad E., Uy M. (2024). Reforms for a 21st century global financial architecture. Special report. Available at: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2024/03/Reforms-for-a-21st-century-global-financial-architecture.pdf> (accessed January 10, 2025).
4. Nelson R. M., Weiss M. A. (2020). COVID-19: Role of the International Financial Institutions. Available at: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R46342> (accessed January 10, 2025).
5. Moshirian F. (2002). New international financial architecture. *Journal of Multinational Financial Management*, Volume 12, Issues 4–5, pp. 273–284. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1042444X02000117> (accessed January 10, 2025).
6. Nelson R.M., Weiss M.A. (2020). COVID-19 : Role of the International Financial Institutions. Available at: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R46342> (accessed January 19, 2025).
7. Orange-Leroy R. (2023). UNCTAD experts as an intellectual basis for developing countries' involvement in the reform of the international monetary system. Duke University. Available at: <https://hal.science/hal-04498357/document> (accessed January 19, 2025).
8. UNCTAD (2023). Reforming the International Financial Architecture : The View from UNCTAD. Available at: https://unctad.org/system/files/official-document/tdr2023ch4_en.pdf. (accessed January 19, 2025).
9. IMF (2022). Review of The Institutional View on The Liberalization and Management of Capital Flows. Available at: <https://www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2022/03/29/Review-of-The-Institutional-View-on-The-Liberalization-and-Management-of-Capital-Flows-515883>. (accessed January 19, 2025).
10. Kolinets L.B. (2018). Novyi svitovyi finansovyi poriadok [New World Financial Order]. monohrafiya [a monograph]. Ternopil : TNEU. 360 p. Available at: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/29699/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C_maket.pdf. (accessed January 19, 2025). (in Ukrainian)
11. Focus 2030 (2023). Summit for a New Global Financing Pact: towards more commitments to meet the 2030 Agenda? Available at: <https://focus2030.org/Summit-for-a-New-Global-Financing-Pact-towards-more-commitments-to-meet-the>. (accessed January 20, 2025).
12. Grabel I. (2018). When Things Don't Fall Apart. Global Governance and Developmental Finance in an Age of Productive Incoherence. Cambridge : MIT Press. Available at: <https://mitpress.mit.edu/9780262538527/when-things-dont-fall-apart/>. (accessed January 20, 2025).